



Katti Anker Møller

Taler

Karl Evang

Dato

23 oktober 1968

Sted

Minnetale ved møte i
Universitetets gamle festsal

- 1 Når jeg har fått den ære å si noen ord på 100-årsdagen for Katti Anker Møllers
fødsel, må jeg for det første minne om at jeg er en mann, og i denne forbindelse
kan jeg uten affektasjon si, bare en mann, fordi jeg allerede av denne grunn
mangler vesentlige forutsetninger for helt å forstå, enn si vurdere, denne
5 monumentale kvinneskikkelse.

Dertil kommer at hennes innflytelse spente over så mange felter og på hvert av
disse hadde så mange fasetter, at det ikke er mulig å yte tilnærmelsesvis
rettferdighet i de minutter jeg har til disposisjon.

10

La meg varmt anbefale å gå til det kildeskrift som også jeg har brukt i det
følgende; hennes datter, Tove Mohrs, bok: «Katti Anker Møller - en
banebryter». Det er ikke bare spennende, dramatisk og lærerik lesning, men det
har klare paralleller til dagens strid, på det sosiale, religiøse og politiske plan.

15

- Det er i våre dagers biografiske litteratur blitt alminnelig å gjøre den
psykologiske, ja dybdepsykologiske analyse av den store personlighet til en
hovedsak. Dette gir i regelen lite, fordi en slik metodikk løsriver det individ som
skal beskrives altfor sterkt fra dets operasjonsfelt - det sosiale miljø hvori det
20 utfolder seg, i kamp, i seier og nederlag, gjennom den modning som innsatsen
gir.

25

La det likevel være nevnt at enkelte hendelser i Katti Ankers oppvekst og unge år
sannsynligvis må ha spilt en stor rolle for hennes senere oppfatninger,
emosjoner og målsetting. Jeg nevner særlig den krise som inntrådte i hennes
hjem da moren hadde fått sitt 9. barn - selv var hun nr. 4 av de 10 det ble alt i alt
og var da 13 år. Hennes mor følte på dette tidspunkt åpenbart sterkt press av det
ansvar hun hadde tatt på seg ved de 9 som allerede var kommet, var på angst for

30 nye og flere barn og ble deprimert. Dette falt sammen med Bjørnstjerne Bjørnsons frigjøring fra den dogmatiske kristendom, og resultatet var også religiøse anfektelser hos Kattis mor.

Det var på dette tidspunkt, i 1881, at Bjørnson angrep kirkens dogme om evige
35 helvetesstraffer og hadde et voldsomt sammenstøt, også korporlig, med Kattis far, ble nærmest kastet ut av huset i Kattis nærvær. 6 år senere, da Katti er 19, holder Bjørnson det foredrag på Sagatun (Kattis hjem) mot dogmet om evige helvetesstraffer som vakte presteskapets uvilje og ble en av grunnene til at folkehøyskolen på Sagatun mistet sin offentlige støtte. Dette rammet familien
40 på et særlig sårbart punkt, idet økonomien av andre grunner var svak.

Hvilke register var det da hennes virksomhet spente over? De viktigste sakene var vel disse:

45 1. Den ugifte mors stilling.

2. I samband med dette: status og rettigheter for barn som er født utenfor ekteskap.

50 Det var samarbeidet med svogeren, Johan Castberg, om disse sakene som førte fram til de norske barnelovene av 1915 og som gjorde Norge til noe av et pionérland på dette område.

3. Krav om mer forsvarlige forhold når det gjaldt fødselen, og særlig at kvinnene
55 måtte ha krav på å føde under mer betryggende forhold enn de som fantes i deres egne hjem.

4. Obligatoriske husmorskoler.

60 5. Seksualopplysning i skolen, eller som hun kalte det: opplysning i «kvinnelig hygiene».

6. Sykepenger til kvinner i barselseng, morstrygd og i det hele plassering av svangerskapet og fødselen som en sosial ytelse som naturlig krevde sosial trygd.

65

7. Bedre utdanning av jordmødre.

70 8. Gjennomføring av ordning med legal abort, hvor kvinnen selv i prinsippet skulle treffe avgjørelsen.

9. Morslønn

75 10. Familieplanlegging, dvs. fødselsregulering, som et naturlig akseptert og integrert ledd i helsetjenesten.

At hun også gikk inn for en alminnelig likestilling med mannen når det gjaldt lønn for arbeid og adgang til stillinger osv. var en selvfølge.

80 Når motstanden tårnet seg slik opp, når mistolkninger, urimelige beskyldninger, skjellsord og nedrakking undertiden tok helt urimelige former, skyldtes det vel at Katti Anker Møller samtidig rørte ved tre forskjellige sterke, innebyggete mekanismer i vårt samfunn. Hun gikk til frontalangrep mot visse sider av mannssamfunnet, med den alminnelige diskriminering av kvinnen som
85 eksisterer og i noen grad fremdeles eksisterer. Hun var for det annet uvillig til å bøye seg under de overleverte kristelige dogmer når det gjaldt vurderingen av kvinnen og hennes plass i samfunnet.

Hun ville for det tredje erstatte fortielse, uvitenhet og nedvurdering av
90 kjønnslivet, med et naturlig og modent syn. En av de mest praktfulle setninger hun har laget - og det er mange - og som jeg er mest glad i, er denne:

«Ingen skam lenger må føles overfor det naturlige.»

95 Det er klart at motstanden av disse grunner måtte bli massiv. Krefter som ellers ikke bestandig står sammen kunne samles i forsøket på å holde de synspunkter hun kjempet for nede.

100 Hun søkte støtte i arbeiderbevegelsen, men også der fikk hun ofte, for å bruke et forsiktig uttrykk, en kald skulder.

En prinsipielt vel skolert sosialist (Gjøstein) skrev bl.a. når det gjaldt fødselsregulering:

105 «For bevisste sosialdemokrater går det ikke an å argumentere med den sosiale elendighet til fordel for preventive midlers anvendelse til å hindre mennesker å

fødes til verden.

110 - - - Én ting er jeg klar over, og det er, at dette sykelige symptom ikke er fostret hos arbeiderne, men at det er kommet fra overklassen. Hvor den sykelige teori fra først av kom skal vi la ligge. Jeg vil gjøre mitt til at sosialdemokratiet tar avstand fra denne «franske sykdom». Måskje vil den nye bolsjevisme ha mer forståelse for de nye idealer.»

115

Er det ikke som vi skulle hørt det i dag til siste detalj, endog med den lille ikke særlig elegante kommunisthetsen til slutt?

120 Vi legger også merke til den lille, snerrende pornografiske detaljen: «den franske sykdom» som her brukes om prevensjon. Dette uttrykk er valgt med omhu, fordi det ikke bare refererte til at Frankrike var et land med utstrakt bruk av preventive midler, men også fordi den «franske sykdom» var alminnelig brukt som betegnelse for syfilis.

125 Dette var ikke den første eller eneste gang Katti Anker Møller var utsatt akkurat for denne form for angrep. Det hørte gjennom visse perioder nær sagt til dagens orden. Voldsomst var det da hun hadde holdt sitt store foredrag om «moderskapets frigjørelse» i 1915, hvor hun gikk inn for legal abort. En framstående lege (overlege Borchgrevink) tilholdt henne at hun heller burde
130 arbeide for hva han kalte «kvinnelig renhet» enn å gi «støtte til kjønnslige friheter, legaliserte fosterfordrivelser», og han fortsatte: «Det er av min stand flere enn jeg for hvem kvinneemansipasjonens lumre interesse for kvinnelig usedelighet har vært en forargelse.» Overlegen ved fødselsstiftelsen i Bergen (L. Severin Pettersen) anmodet Morgenbladets redaksjon om å stanse
135 skriftvekslingen: «Den omhandler forhold og må bruke uttrykk som ikke hører hjemme i dagspressen.» Denne spesielle form for demonstrasjon av enkelte - ja, kanskje endog mange - menns umodne (infantile) holdning til kjønnslivet og av deres frykt for kvinnen, er kanskje like alminnelig i dag som den gang og tar undertiden like groteske former.

140

Katti Anker Møller var en kvinnesakskvinne og regnet seg også selv som det. Hun tok det derfor også som givet at hun først og fremst ville finne støtte hos de personer og organisasjoner som representerte kvinnesaksbevegelsen rundt århundreskiftet og framover, og det slo også til en viss grad til, særlig i
145 begynnelsen. Karakteristisk er således forholdet til Norske Kvinners

Nasjonalråd, hvor hun var medlem av det første styret. Men etter hvert som kampens omfang og art går opp for henne, etter hvert som motstandernes lange og brede fylking trer fram, viser det seg at de fleste av de kvinner som kjemper for kvinnesaksbevegelsen ikke lenger kan følge henne. Dette gjør henne på den ene side periodevis motløs, men ikke egentlig bitter, formodentlig mer forbauset. Hun søker med sitt usvikelige realistiske instinkt støtte i den brede sosiale bevegelse som ikke er bundet så sterkt av det eksisterende samfunns konvensjoner og bånd, arbeiderbevegelsen.

155

Hva er så grunnen til at hun sprenger seg ut fra hovedstrømningen i kvinnesaksbevegelsen på den tid?

Forklaringen slik jeg ser den er enkel: Mens kvinnesaksbevegelsen opp til det tidspunkt først og fremst er opptatt av kvinnens likestilling med mannen når det gjelder ytre, men viktige forhold som utdannelse, rett til samme stillinger, lik lønn for ens arbeid osv., aksepterer Katti Anker Møller at man bare fullt effektivt kan kjempe for en slik likestilling hvis man samtidig erkjenner den spesielle biologiske rolle som kvinnen har og må ha: svangerskap, fødsel, oppdragelse av barna. Det har ingen mening å diskutere som om kvinnen kunne fritas for disse oppgaver, for det kan hun ikke. Hun sprengte derfor også her konvensjonene når det gjelder den tids kvinnesaksbevegelse. Hennes linje var så langt det står i menneskelig makt å skape slike forhold at disse oppgaver som enhver kvinne som får barn må påta seg, ikke hemmer mer enn høyst nødvendig: økonomisk, sosial og moralsk trygghet omkring barnet, uansett hvilket kjønnsforhold det er resultatet av og også mulighet for moren til å regulere sin spesialinnsats som kvinne i samsvar med egne krefter og den samlede families interesse.

175 Det kan diskuteres på hvilket enkelt område hennes innsats var mest utslagsgivende. Å bli minnet nå i en samlet framstilling om hennes gjerning, må imponere, og det er nesten urettferdig å trekke fram en spesiell sak. Etter mitt skjønn står likevel hennes foredrag om svangerskapsavbrytelse i stemmerettsklubben i Christiania i 1915 under den tittel jeg har nevnt:

180 «Moderskapets frigjørelse», som den mest imponerende enkeltprestasjon. Når man leser dette foredrag i dag, 53 år senere, er det vanskelig å finne noe å trekke for, som det heter i idrettsspråket. Gjennom mer enn et halvt århundre og like opp til i dag, har vi drøftet dette spørsmål, trevlet det opp, analysert det, sett det fra alle sider. Det er utrolig at vi med all denne viten, når vi går til hennes

opprinnelige oppslag finner alle vesentlige momenter tatt med. Det er logisk bygget opp, i et praktfullt, klart og direkte språk, båret av sterk følelse og samtidig helt saklig, en kombinasjon av intens innføling i disse kvinners fortvilte stilling og overbevisende klar argumentasjon. Hvis et foredrag kan betraktes
190 som et kunstverk - og det mener jeg det kan - er dette foredraget et kunstverk.

Året etter, i 1916, lager hun den berømte barselhjemutstillingen, en historisk demonstrasjon av barselkonens og spebarnets kår, særlig i fattige hjem, men med utpreget positiv og konstruktiv tendens: eksempler på bedre utstyr, innskjerping
195 av hygieniske regler, opplysende foredrag. Nå fikk hun ros og velvilje fra mange samfunnsstøtter. Dette kunne man akseptere, det var godt.

Det ville ikke undre meg om hun var like forbauset over denne klappen på ryggen som over den hatske motstanden året før. For henne følte det vel
200 formodentlig som to ledd i samme arbeid nettopp for «moderskapets frigjørelse».

Hun var en mester i kontakt og samarbeid med dem som kunne hjelpe henne med å få sakene fram. Klassisk er således samarbeidet med svogeren Johan
205 Castberg om barnelovene, med svigersønnen Otto Lous Mohr om seksualopplysning og prevensjon. Hun kunne altså også samarbeide med menn tross det sterkt ambivalente forhold til mannen som går som en klar stripe gjennom hennes liv.

210 «Tror du på kjærligheden? Egteskabet er en fælde som stænger kvinden inde og gjør hende til fødemaskin. Gifte mig vil jeg ikke. Nei, ikke for alt i verden.»

Dette skriver hun som ganske ung pike - 16 år.

215 Som 20-årig husmor på det store godset Thorsø måtte hun bl.a. gå rundt og jage kjæresten ut av hushjelpenes soveværelser om kveldene. Her ser det ut som om hun fikk bekreftelse på mennenes ansvarsløshet og hensynsløshet i kjønnsforholdet. Hun skriver i et brev om dette:

220 «Det kunde jo ikke nytte at skjænde på dem, det var jo lagt til rette for dem at det skulde ske, og hvor skulde de gjøre af sig, hvor skulde de vende sig hen? Gutten var næsten altid forsvundet. Bidrag af nogen slag var det håpløst at tænke på, og hjem til forældrene var det sidste de vilde. Når jeg nævnte det, gråd

225 de endnu mere. «Hjemme var flere end nok før og hvad vil dem si når jeg kommer slig?»»

31 år gammel, da hun for alvor er begynt sitt store reformsarbeid, skriver hun i sin første artikkel i tidsskriftet «Nylænde», redigert av Gina Krog:

230

«Det er bare forbausende, at så store forbedringer endnu er påkrevet, hvor det gjælder det moderkald, hvis betydning og hellighed mændene altid har været så ivrige i at fremholde, og som man derfor skulde tro havde været gjenstand for deres ømmeste og mest årvågne opmærksomhed ned gennem tiderne.»

235

Det er dempete og forsiktige uttrykk hun her bruker. Noe senere, 38 år gammel, heter det i et brev til datteren, fra en foredragsturné i Vestfold og Telemark:

240

«Jeg var ikke det mindste bange og bare glædet mig over at mænd engang skulde få høre sandheden.»

Etter hvert skjerpes uttrykkene, hun begynner å snakke om «makthaverne». 40 år gammel heter det bl.a.:

245

«Til alle tider er en ny sandhed mødt med makthavernes modstand.»

Dette i forbindelse med suffragettes kamp for stemmeretten i England.

250

I det klassiske foredrag om svangerskapsavbrytelse i 1915 kommer dette helt klart fram. Hun er da 47 år gammel:

255

«Det følte som en krænkelser, som en ydmygelse vi ikke fortjente, og jeg indregistrerte det i mine tanker, blandt alle de andre overgrep og uretfærdigheder som mænd øvet mot kvinderne, fordi de stod uforstående overfor vor tankegang, vor opfatning, vore følelser, vore forhold.

Bestemmelsen er et angrep på vor frihed. Den gir os en følelse av at vi står under et slags formynderi.»

260

«En kvinde har samme ret til at leve som en mand og ikke utsætte sig for forhold som hun ut fra sin dømmekraft må si sig selv blir for overvældende for hende at bære.»

265 «Efter den borgerlige lov kan ikke en gift kvinde negte at føde barn. Unddrar
hun sig samleie utover en begrænset tid, er det efter skilsmisseloven § 6 grund
for manden til skilsmisse. Det er ikke skilsmissegrund om hun ingen barn får.
Det er altså kjønsomgangen hun blir betalt og underholdt for, akkurat som ved
270 almindelig prostitution. Hustruen er derfor henvist til en uavbrudt række av
svangerskaper, fødsel, diegivning og svangerskap igjen, så længe det lar sig gjøre i
hendes liv.»

Også i neste fase, da hun kjemper for morslønn, kommer det samme fram:

275 «Efter vor nuværende egteskabslov må hustruen til hvad tid som helst stå til sin
mands kjønslige disposition, at negte samleie udover en viss tid, er
skilsmissegrund, så på den måde kan hustruen bringes i svangerskap med øket
moderarbeide efter en næsten ubegrænset målestok uden hensyn til familiens
indtægter eller hvad moren selv synes, hun formår at påta sig. Hendes egtefælle
280 rår og bestemmer over hendes arbejdskraft, hun er underlagt «forsynet», som
man har valgt at kalde det.

Hendes egtefælle er i virkeligheden hendes arbeidschef.»

285 I samme foredraget kommer hun forresten med en av de mange setninger som
peker langt framover, på et helt annet felt; mentalhygien:

«Hvorfor står det i lærebøgerne om rationelt spædbarnstel, intet ord om fædres
pligter overfor det spæde barn?»

290

Etter hvert som hun arbeider med sakene, og ikke minst ettersom motstanderne
manifesterer seg, kommer hun også nærmere inn på de redskaper som
makthaverne, dvs. mennene, bruker:

295 «Magthaverne, som har opbygget sin nuværende stilling på sin fysiske,
intellektuelle og økonomiske overlegenhet, har ikke engang generet sig for at
bruke kirkens indflydelse til at befæste sin magt og i de uoplystes og svages sind i
tide indpode dem en følelse og betragtning av, at dette forhold er bestemt fra
evigheden av og at kvinderne moralsk og religiøst er forpligtet til at underordne
300 sig i egteskabet. Næsten anden hver kvinde i det norske egteskab bærer derfor
uønskede svangerskab, og når man spørger hende, hvorfor hun skal ha et barn,

når hun ikke vil det, så svarer hun med et bibelsprog fra det gamle eller det nye testamente og hun tillader sig ikke at resonnerer. «Gud har indestiftet
305 egteskabet,» - sier hun, og dermed mener hun egteskabet i sin nuværende form, overlevert os gjennom gamle asiatiske forestillinger, med det maskuline herredømme i kjønnsforholdet bibeholdt. En institution det er formastelig av hende at angripe og som hun må forholde sig til i ydmyghed.»

310 Etter hvert blir hun i det hele klar over kirkens sentrale rolle når det gjelder nedvurdering av kvinnen, av seksuallivet og i grunnen av alle de ting hun kjemper for:

«I veien for en forandring står overlevende religiøse forestillinger, hvorved det
315 at føde barn i et ubegrenset antal er en slags religiøs plikt, der er særlig velbehagelig for Gud: - Dels ansees alle fødsle som et slags vederlag for det økonomiske underhold. Disse betraktninger gjør at kvinden må føde barn uten hensyn til kræfter og familieinntægter. Mot dette må vi sette et nyt sædelighedskrav som stiller hensynet til mor og barn i første række.»

320 «Til denne voldtægt av de svake, uoplyste og umyndige lar kirken sig bruke endnu i vore dage, kirken som er bygget på ord som «al kjødslust er fiendskap mot Gud», og «mit rike er ikke av denne verden». I dette punkt er derfor den nuværende kirke, den officielle religion, mødrenes værste fiende. Vi må derfor få
325 egteskabet ud av denne kirkens indflydelse og bygge det helt på borgerlig grund.

I kampen om prevensjon oppdaget hun også selvsagt klart at kirken var en av de store bøygene. Det var ikke minst kristelige leger som gikk til angrep på henne, slik som også senere da lovgivningen i 30-årene om abortus provocatus ble reell.

330 Likevel, tross denne hennes skepsis, ja, vi kan nesten si kamp mot mannssamfunnet og mannsherredømmet, var hennes eget ekteskap og familieliv hennes styrkebelte; her fant hun støtte og forståelse, her kunne hun trekke seg tilbake og slikke sine sår. Jeg vet ikke, men det er antydninger i hennes datters
335 bok som kunne tyde på at hun dypest sett først har forstått hva dette betydde for henne da hun hadde mistet sin livsledsager. På hennes 75-årsdag i 1943 begynte hennes tale ifølge datteren slik:

340 «Jeg vil i aften tale om kjærligheten, jeg mener ikke den almene kjærlighet til medmennesker, men kjærligheten mellem mand og kvinde. Elskoven. Jeg har

forandret opfatning. Jeg begyndte så mistroisk som man vel kan være og mente kjærligheten bare var et blændverk som lokket kvinden til at finde sin skjæbne og endte dog i et langt og lykkelig ekteskap.»

345

Det er naturlig å nytte denne 100-års-dagen for Katti Anker Møllers fødsel til også å spørre oss selv i hvilken utstrekning de sakene hun kjempet for nå er løst. Har vi i kvinnes interesse og derigjennom også selvsagt i vår egen og samfunnets interesse, gjort det som burde gjøres for å gjøre det lettere for

350 kvinnen å løse sine spesialoppgaver?

Selvsagt kan vi notere oss svær framgang på mange felter, men om Katti Anker Møller hadde levet i dag, ville hun i sannhet ha funnet nok å henge fingrene i. La meg bare med noen stikkord minne om uløste eller ufullstendig løste oppgaver

355 på dette felt i dagens Norge:

1. Den seksualundervisning som er innført i våre skoler eksisterer i stor utstrekning bare på papiret. Fremdeles går de fleste unge kvinner som ettertraktede kjønnsobjekter i mannssamfunnet ut i livet uten endog

360 elementære kunnskaper på flere viktige felter, f.eks. når det gjelder barneoppdragelse eller prevensjon. Særlig uheldig er det at elevene ved våre lærerskoler også ofte klager over at den undervisning de får på disse felter er mangelfull.

2. Vi har fått Lov om svangerskapsavbrytelse, men etter at den nå har virket i 4 år, er det fullt på det rene at det ikke er lyktes oss å skape den ensartethet og rettferdighet i vårt behandlingstilbud til disse kvinner som vi hadde håpet, og loven har også andre svakheter og kunne i høy grad trenge overhaling. De andre nordiske land, som har større erfaring enn oss på dette området, er i full gang

370 med slik revisjon, men Norge er passiv, deltar bare som «sleeping partner» med en observatør.

3. Vi har ikke et tilstrekkelig antall fødeplasser i landet. Det er riktignok så at ca. 98 prosent av alle fødslene finner sted i fødehem eller på sykehus, altså utenfor

375 hjemmet, men i altfor mange tilfelle har kvinnen ikke den sikkerhet under svangerskapet som hun med all rimelighet har krav på ved å vite hvor hun har fått plass for fødselen, og det blir ofte en hektisk og uverdigg kamp for å komme inn når veene melder seg. Fødsler i sykehuskorridorer og sykehusbad er ingen sjeldenhet i dagens Norge.

4. Vi bygger monumentale administrasjonsbygg i fylker og kommuner, også for statens regning, vakre og effektive fabrikker og andre produksjonsenheter, sykehus og andre medisinske og sosiale institusjoner. Ett av de uavviselige krav som i de fleste tilfelle må imøtekommes for at man skal få bygge, er myndighetenes krav om parkeringsplass for biler. Noe tilsvarende krav om parkeringsplass for barn finnes ikke. Det kreves også ved mange av disse bygg at det legges store pengebeløp i beskyttelsesrom i tilfelle av krig, mens det altså ikke stilles noen krav av tilsvarende art om beskyttelsesrom for barn i tilfelle av fred.

5. Det er i det hele en slik mangel på barnehager, daghjem o.l. institusjoner som kunne avlaste moren mens barna er små, at vi her sannsynligvis står overfor en av hovedårsakene til at Norge er et tilbakeliggende og uutviklet land når det gjelder den prosent av voksne kvinner som er i yrkeslivet.

6. Norsk skole- og utdanningsvesen i det hele har ulikt de fleste andre land på samme nivå som oss tatt det merkelige standpunkt at barnet i førskolealderen nærmest er det uvedkommende. Men den såkalte modenhet, «skolealder», hos oss, altså 7 år, er jo en rent vilkårlig grense. Det er sikkert meget få pedagoger og psykologer, for ikke å snakke om sosiologer, som i dag ville våge å hevde at barnet ikke også før dette tidspunkt ville ha stor nytte av å komme inn i et tilpasset oppdragelses- og utdanningsmiljø, selv om det naturligvis ikke skulle legges opp slik som vår 1. klasse i skolen. Og tenk hvilken lette det ville være for kvinnen!

7. Ordninger med husmorvikar, hjemmehjelp, hjemmesykepleie, tilfredsstiller ikke på noen måte behovene.

8. Kjennskapet til befruktningshindrende midler er ennå sørgelig lite utbredt, ikke minst fordi det fra så mange hold fremdeles drives en stille sabotasje.

Mange andre ting kunne også nevnes, men dette kan være nok.

I sin bok om moren bruker Tove Mohr det uttrykk:

«Tidsånden var full av forventninger til kvinnen og hennes nyvundne stemmerett.»

420 Hvis vi stilte det kanskje litt taktløse spørsmål om kvinnene i vårt land, og for så vidt også i andre, hadde brukt sin stemmerett slik Katti Anker Møller og mange andre håpet på, vil vel dessverre svaret i stor utstrekning bli negativt.

Vi lever i en tid da almenheten og i annen omgang derfor også politikerne er
425 sterkt opptatt av å gjøre mer for de funksjonshemmede. Det ville ikke forbauset meg om Katti Anker Møller, hvis hun hadde levet i dag, som et lyn hadde slått ned nettopp på dette begrepet og anammet det også for kvinnene. Var det i grunnen ikke det som var grunnidéen hos henne, at kvinnene er funksjonshemmet når det gjelder vekst og utvikling som individ og innsats som
430 likeverdige samfunnsmennesker, fordi det ikke er gjort nok for å kompensere de ekstra byrder og spesialoppgaver hun har som mor, hustru og oppdrager?

Skulle vi til slutt våge oss på å forsøke en kort karakteristikk av dette unntaksindivid? Hun er samtidig høyt intelligent og meget sensitiv. Dette er en
435 livsfarlig kombinasjon, mange går til grunne på den.

I et miljø hvor det er helt naturlig og hører til dagens selvsagte begivenheter at de på den tid viktigste og mest brennende spørsmål blir diskutert, fører det til at hun tidlig fylles med sosialt ansvar i dette ords egentligste og beste mening. Som
440 de fleste så rikt utstyrte personer er hun kresen og selektiv. Allerede i den usikreste ungdomsalder, 16 år gammel, gir hun spontant uttrykk for dette ved følgende visdomsord:

«Jeg kan ikke tenke på noe uten at jeg har interesse for det.»
445

Hun er uavhengig og fri, ikke bare fordi hun har vokset opp i et overlegent miljø, men også fordi hun er blendende vakker og fordi hun aldri har latt seg slavebinde verken av mannen eller av mammon. «En av de ting det var forbudt å tale om i vårt hjem var penger,» sier hennes datter.

450 På dette grunnlag ble hun en revolusjonær, i den mening at hun var ubundet av tidligere konvensjoner og tankegang, hun var annerledes, nyskapende, hun sprengte fordommer, dogmer og uvitenhet, hun vendte seg mot undertrykkelse, utbytting og nedvurdering av kvinnen, og dette gjorde hun med en systematikk, konsekvens, hårdnakkethet og følelsesbetoning som bare den revolusjonære har.

460 Noen har sagt at hun var modig. Jeg tror ikke det er ordet. For den
465 revolusjonære stiller det seg vel neppe noen gang slik at det [er] spørsmål om å
være modig eller ikke. Hun eller han gjør det som føles nødvendig.

Hun var revolusjonær, men med hennes utgangspunkt og rike personlige utstyr,
465 var det naturlig at hun ble en positiv revolusjonær, opptatt med å bygge nye
verdier mer enn med å rive ned det gamle. Jeg har lyst til å slutte med noen ord
jeg brukte for 30 år siden, da jeg hadde den glede å være med å hylle Katti Anker
på hennes 70-årsdag:

470 «Katti Anker Møllers liv har også vært et skoleeksempel på hvor farlig det er å
reise seg mot dem som i denne verden bare ser en syndens pøl, og i menneskene
bare fordervede og svake skapninger. Å hevde kvinnens rett var ikke bare
forvorpent og samfunnsnedbrytende, det var også umoralsk, usedelig. Lærerikt
har det vært å se hvordan motstanden reiste seg, bølge bak bølge, front bak
475 front, fordi den moralske underkuelse av kvinnene er et ledd i samfunnets
alminnelige hersketeknikk. I en slik situasjon viser tingene sin sammenheng, og i
kampen mot Katti Anker Møller så man samlet mange krefter som ellers ikke
liker å vise at de kjemper for samme hovedformål. Desto større er hennes
innsats, og vi takker henne i dag fordi hun har hatt mot til å gjøre det som
480 åpenbart er farligst av alt: å bygge på at menneskene egentlig er gode og
verdifulle, at de har krefter til å bære sin frihet, og at det liv vi her lever har sin
egen dype verdi!»

485

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/katti-anker-moller>

490

495